

Bestuurlijke reactie op het rapport Schuldhulpverlening in Het Hogeland

Inleiding

Op 17 januari 2023 heeft Rekenkamer commissie Het Hogeland het onderzoeksrapport 'Schuldhulpverlening in Het Hogeland' aangeboden voor een bestuurlijke reactie.

In opdracht van de Rekenkamer commissie heeft onderzoeksbureau Breuer & IntraVal onderzoek gedaan naar het schuldhulpverleningsbeleid van de gemeente Het Hogeland.

Er zijn drie doelen geformuleerd in dit onderzoek:

1. Inzicht krijgen in gemeentelijk beleid op het gebied van schuldhulpverlening.
2. Inzicht krijgen in maatschappelijke impact voor de doelgroep.
3. Inzicht krijgen in de risico's van de uitvoering.

Conclusies

De Rekenkamer commissie van de gemeente Het Hogeland trekt onderstaande conclusies uit het onderzoek naar schuldhulpverlening dat zij door het onderzoeksbureau Breuer & IntraVal heeft laten uitvoeren:

1

Het onderzoek laat zien dat de schuldenproblematiek in Het Hogeland weliswaar aanzienlijk is, maar beneden het landelijk gemiddelde ligt. Het aandeel huishoudens met mogelijk problematische schulden ligt beneden het landelijke gemiddelde. De meest recent beschikbare gegevens laten nog niet de invloed van de huidige inflatie en energieprijzen zien. De groep huishoudens die daardoor mogelijk in de problemen komt, zal naar grote waarschijnlijkheid groter zijn dan deze gegevens laten zien. Het onderzoek laat ook zien dat de problematiek niet overal in de gemeente in dezelfde mate aanwezig is. De problematiek is sterker aanwezig in het noordelijk deel van de gemeente en in het gebied van de voormalige gemeente Eemsmond.

Het college deelt deze conclusie. Het feit dat het aandeel huishoudens met mogelijk problematische schulden beneden het landelijk gemiddelde ligt komt mede door de lage huur- en huizenprijzen in deze gemeente.

2

Het onderzoek laat zien dat een deel van de doelgroep soms tijdelijk, soms langduriger niet in staat is om zelfstandig en zelfredzaam hun geldzaken te regelen. Het onderzoek laat zien dat ingrijpende gebeurtenissen in het leven kunnen leiden tot ernstige financiële problemen. Een tijdige en tijdelijke steun in de rug kan zwaardere problemen voorkomen. Daarnaast is er een groep die langdurig en bij herhaling niet in staat blijkt grip te krijgen op hun geldzaken. Opvallend voor de problematiek in Het Hogeland is dat veel mensen relatief laat de stap naar de schuldhulpverlening maken.

Het college deelt deze conclusie. Dat veel mensen relatief laat de stap naar schuldhulpverlening maken heeft veelal te maken met schaamte, niet weten waar je naartoe kan voor professionele hulp en beeldvorming over schuldhulpverlening. De gemeente wil de

mogelijkheden tot schuldhulpverlening beter onder de aandacht brengen bij haar inwoners en bij samenwerkingspartners binnen het sociaal domein.

De gemeente heeft de eerste stappen gezet in de inrichting van de pilot vroegsignalering en wil hier op inzetten zodat mensen met problematische schulden eerder geholpen worden en de schuldenbedragen niet steeds hoger oplopen. Daarnaast gaan we met onze partners in het sociaal domein in gesprek over hoe we er gezamenlijk voor kunnen zorgen dat mensen met problematische schulden eerder gebruik gaan maken van schuldhulpverlening. Ook zorgen we voor een goede verbinding met de sociale teams zodat er tijdige doorverwijzing naar schuldhulpverlening kan plaatsvinden.

3

Het onderzoek laat zien dat de gemeente Het Hogeland een actueel beleidskader ten aanzien van de schuldhulpverlening hanteert. De raad heeft het Beleidsplan Schuldhulpverlening 2021-2024 en de kadernota Schuldhulpverlening Het Hogeland 2020 vastgesteld. Het onderzoek heeft geen raadsbreed beeld opgeleverd over wat partijen denken nodig te hebben om hun kaderstellende en controlerende rol afdoende inhoud te geven. De Rekenkamercommissie trekt de conclusie dat de raad onvoldoende in positie is op het onderwerp schuldhulpverlening. Ze ontvangt (kaderstellende) stukken van het college, maar heeft kennelijk moeite een oordeel te vellen over de gewenste informatie. Dit past in het beeld dat in de eerdere onderzoeken van de Rekenkamercommissie naar voren is gekomen: raad, college en ambtelijke organisatie zijn zoekende naar een goede invulling van de informatieplicht.

Het college deelt deze conclusie.

4

Het onderzoek laat zien dat er knelpunten bestaan in de beschikbaarheid van sturingsinformatie. Een goed inzicht in de omvang van de totale doelgroep en het huidige bereik onder de doelgroep ontbreekt. De rapportages van de schuldhulpverleningsinstanties zijn summier. Het onderzoek laat zien dat in uitvoeringspraktijk de doelgroepen die in het beleidsplan zijn onderscheiden niet goed zijn terug te vinden. De benoemde doelgroepen maken niet in sterkere mate gebruik van de schuldhulpverlening van de VKB. De beschikbare informatie van de GKB geeft te weinig inzicht om het bereik onder deze doelgroepen vast te stellen.

Het college is het deels eens met deze conclusie.

De gemeente maakt gebruik van twee kredietbanken, de Volkskredietbank Noord Oost Groningen (VKB) en de Groningse Kredietbank (GKB). Bij de VKB zijn we onderdeel van een Gemeenschappelijke Regeling (GR). De rapportages van de VKB zijn juist zeer uitgebreid, maar komen geregeld laat binnen en de informatie sluit onvoldoende aan bij de benoemde doelgroepen. Bij de GKB maken we gebruik van losse inkoop van producten en zijn de rapportages heel summier. Er wordt alleen gebruik gemaakt van zogenoemde Infographics. Deze informatie geeft te weinig inzicht. We zijn met beide kredietbanken in gesprek om te kijken of de informatieverstrekking verbeterd kan worden. Hierbij is het wel belangrijk dat we als gemeente duidelijk kunnen aangeven wat we precies willen weten. Over welke onderwerpen willen we nu welke informatie?

5

Het onderzoek laat zien dat de gemeente met het vaststellen van het uitvoeringsplan vroegsignalering de eerste stappen heeft gezet in de inrichting van de vroegsignalering. De start van de uitvoering is vertraagd. Het onderzoek heeft nog geen inzicht kunnen geven in de opbrengsten hiervan. Het onderzoek stelt wel vast dat de inzet van vroegsignalering mogelijk tot een forse toename van het beroep op de dienstverlening van VKB en GKB kan leiden. Daarmee bestaat ook het risico op een aanzienlijke stijging van de kosten op de kortere termijn. Hier staat tegenover dat de toekomstige baten van het terugdringen van problematische schulden mogelijk toekomstige baten mogelijk ook aanzienlijk zijn. Het is echter onzeker of en in welke mate deze te verwachten baten de kosten overstijgen.

Het college deelt deze conclusie.

6

Het onderzoek laat zien dat het gemeentelijk schuldhulpverleningsbeleid bijna de helft van de groep burgers met problematische schulden bereikt. Het gemeentelijk beleid heeft de omvang van de problematiek weten te stabiliseren, maar slaagt er nog niet in de totale problematiek terug te dringen.

Het college deelt deze conclusie. Het is lastig gebleken de totale schuldenproblematiek terug te dringen. Mensen hebben last van schaamte, weten de weg soms niet goed te vinden of hebben ideeën over schuldhulpverlening die niet kloppen, waardoor zij zich niet snel melden bij de VKB of GKB. Het blijft daarom belangrijk om inwoners goed op de hoogte te houden van alle mogelijkheden binnen schuldhulpverlening. Met de pilot vroegsignalering en een intensievere samenwerking met de partners in het sociaal domein proberen we hier verbetering in te brengen.

7

Het onderzoek laat zien dat de schuldhulpverlening van de kredietbanken effectief is voor de groep burgers die bereikt wordt. Er is een relatief hoog slagingspercentage, een beperkte terugval en cliënten zijn over het algemeen tevreden. Zorgelijk is dat de toegankelijkheid van de schuldhulpverlening onder druk staat. Het aantal inwoners dat een beroep doet op de kredietbanken daalt, terwijl het beroep op particuliere bewindsvoering stijgt. De toegang en daarmee het bereik van de gemeentelijke schuldhulpverlening valt mogelijk te verbeteren wanneer meer rekening gehouden wordt met de beperkingen van de doelgroep. Factoren als onwetendheid, onbekendheid, laaggeletterdheid en schaamte of trots spelen hierin een rol. Er zijn veel factoren die een beroep op de gemeentelijke schuldhulpverlening in de weg staan. Deels grijpt de gemeentelijke dienstverlening in op deze factoren, deels ook niet.

Het college deelt deze conclusie. We zijn tevreden over de uitvoering van de schuldhulpverlening van beide kredietbanken. We zien verbeterpunten als het gaat om de toegang en het bereik van onze schuldhulpverlening. Door de toegang te verbeteren en schuldhulpverlening goed onder de aandacht te brengen bij de nieuwe sociale teams, de inzet op vroegsignalering en door verbinding te leggen tussen schuldhulpverlening en andere onderwerpen zoals bijvoorbeeld armoede, laaggeletterdheid en gezinsaanpak willen we de dienstverlening in de toekomst verbeteren.

Er wordt verder aangegeven dat het aantal inwoners dat een beroep doet op particuliere bewindsvoering stijgt. Dit klopt wel, maar het is goed om je daarbij te realiseren dat

beschermingsbewind geen wettelijke taak is van de gemeente en slechts in zeer beperkte mate door de VKB voor onze gemeente wordt uitgevoerd. De bewindvoerder wordt bij beschermingsbewind toegewezen door de rechtbank. Daar heeft de gemeente na de toewijzing weinig invloed meer op.

1. Aanbevelingen aan het college: uitvoering

Neem de uitvoering van de beleidskaders ten aanzien van de schuldhulpverlening en vroegsignalering voortvarend ter hand. Overweeg daarbij het volgende:

Verbeter het bereik

Verbeter het bereik van de schuldhulpverlening. Overweeg een vraaggerichte en laagdrempelige aanpak als leidraad voor uitvoering van regelingen op het gebied van schulden. Een specifiek aandachtspunt hierbij is de manier waarop regelingen onder de aandacht worden gebracht met het oog op laaggeletterdheid en het ontbreken van digitale vaardigheden. Maak optimaal gebruik van de ervaring, informatie en inzet van ketenpartners. Verbeter de (digitale) informatie over de mogelijkheden om regelingen en ondersteuning aan te vragen.

Verbeter sturingsinformatie

Verbeter de eenduidigheid en beschikbaarheid van sturingsinformatie van de beide kredietbanken. Formuleer daarbij duidelijk en eenduidig welke instrumenten voor welke doelgroepen worden aangewend en op welke momenten wordt gekeken of instrumenten werken en doelen zijn behaald en hoe kosten en baten zich tot elkaar verhouden. Informeer de raad actief op deze punten.

Zorg voor buffers

Een mogelijk toenemend beroep op de gemeentelijke schuldhulpverlening heeft gevolgen voor het beslag op financiële middelen en de inzet van personeel. Daarom is het raadzaam om ten aanzien van de gemeentelijke schuldhulpverlening te zorgen voor budgettaire buffers om de kostenstijging op te vangen.

Het college neemt de aanbevelingen op het gebied van de uitvoering ter harte. Op het gebied van het bereik, vroegsignalering, de aandacht voor laaggeletterdheid, de inzet van en verbinding met ketenpartners worden al stappen gezet, maar dit kan nog beter. Verder zijn we met beide kredietbanken in overleg over hoe we gezamenlijk kunnen komen tot duidelijkere sturingsinformatie.

De gemeente is geen voorstander van het zorgen voor een aparte buffer om een eventuele kostenstijging binnen schuldhulpverlening op te vangen. We hebben een jaarlijkse begroting en houden de ontwikkelingen op het gebied van schuldhulpverlening goed in de gaten. Wanneer er financieel bij moet worden gestuurd, doen we dat bij de voorjaarsnota of najaarsnota. De eventuele extra middelen worden dan gefinancierd vanuit de algemene reserve.

2. Aanbevelingen aan de raad: Positie raad

Aan de raad: formuleer als raad expliciet op welke wijze de raad geïnformeerd wenst te worden ten aanzien van de voortgang en resultaten van het schuldhulpbeleid.

Voer een actief debat en maak de informatiebehoefte expliciet en overweeg het instellen van een werkgroep.

Voer als raad een actief debat over de gewenste informatie ten aanzien van de schuldhulpverlening. Zorg dat je als raad hierin minimaal jaarlijks en naar wens vaker geïnformeerd wordt op de voortgang ten aanzien van het schuldhulpverlening en de resultaten op vooraf benoemde indicatoren. Overweeg als raad een werkgroep in te stellen die breder kijkt naar de informatiebehoefte van de raad in het sociaal domein. Deze werkgroep zou gebruik kunnen maken van de expertise die in de ambtelijke organisatie aanwezig is. De vraag welke informatie de raad nodig heeft om op basis van vooraf vastgestelde doelen haar kaderstellende en controlerende rol goed in te vullen zou de basis kunnen zijn voor de opdracht aan deze werkgroep.

Verzoek actieve informatievoorziening en zorg voor financiële kaders

Verzoek het college om de raad actief te informeren over de ontwikkeling van de vraag naar de schuldhulpverlening en het bereik van de schuldhulp en de ontwikkeling van de diverse doelgroepen. Betrek hierin ook een verkenning van de budgettaire gevolgen van deze ontwikkelingen voor de kosten van de gemeentelijke schuldhulpverlening en het beslag dat particuliere bewindvoering op de middelen uit de bijzondere bijstand legt. Stel als raad de kaders vast voor de benodigde buffers om de mogelijke kostenstijging op te vangen.

Deze aanbevelingen zijn gedaan aan de raad. Het college onthoudt zich van een reactie hierop.